

6. Витторф, К. Н. Балалардағы церебралды сал ауруы мәселесі // Ленинград ғылыми-практикалық есту және сөйлеу институтының еңбектері. — Л.: Каргозиздат, 1940. — Т. IV.- 47–55 б.

7. Гуровец, Г. В., Маевская, С. И. Псевдобиулбарлы дизартрияның көмескі формаларын диагностика мәселелері // Логопедия мәселелері: Ғылыми еңбек жинағы. — М., 1978.

Дүйсенбі Н.М., Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Педагогика факультеті, ПМНО-31-21к тобы

(Асетова Ж.Б., п.ғ.м., бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі кафедрасының аға оқытушысы)

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КРЕАТИВТІ ОЙЛАУ DAҒДЫЛАРЫН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫ АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамыту үшін жасанды интеллект құралдарын қолданудың маңызы мен тиімділігі қарастырылады. Жасанды интеллект технологиялары білім беру үдерісіне жаңа мүмкіндіктер ұсынып, оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға ықпал етеді. Мақалада креативті ойлаудың ерекшеліктері, оны дамытудың әдістемелік тәсілдері мен жасанды интеллект құралдарын қолдану арқылы жүзеге асырылатын инновациялық стратегиялар талданады. Сонымен қатар, бұл әдістердің бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігі мен қызығушылығын арттырудағы рөлі зерттеледі. Автор оқыту тәжірибесінде қолдануға болатын нақты құралдар мен мысалдарды ұсынады. Мақаланың нәтижелері білім беру саласындағы заманауи технологиялардың тиімділігін көрсетеді және креативтілік дағдыларын дамытуда жасанды интеллекттің жаңа мүмкіндіктерін ашады.

Түйін сөздер: креативті ойлау, бастауыш сынып оқушылары, жасанды интеллект, білім беру технологиялары, шығармашылық дағдылар, жасанды интеллект құралдары.

Кіріспе

Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы білім беру жүйесін дамытудың маңызды бағыттарын айқындай отырып, білім алушылардың жеке тұлғасын жан-жақты дамыту үшін қажетті жағдайларды жасауға бағытталған. Заңға сәйкес, білім беру үдерісінің басты міндеті - оқушыларды тұрақты өзгеріп отыратын қоғам жағдайында өмір сүруге, өз білімін әрі қарай жетілдіруге дайындау болып табылады. Осы тұрғыда, креативті ойлау дағдыларын дамыту қазіргі заманның маңызды басымдықтарының біріне айналды. Бұл заң білім беру бағдарламаларының оқушыларда проблемаларды шешу, сұрақтар қою, шығармашылық ойлау және талдау сияқты негізгі құзыреттерді қалыптастыруға ықпал етуі тиіс екенін атап көрсетеді.[1]

Қазақстан Республикасының бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты шығармашылық ойлау дағдыларын оқу үдерісінің негізгі аспектісі ретінде қарастырады. Бұл стандарт білім алушылардың ақпаратты талдап, синтездеп, бағалау дағдыларын дамытуға бағытталған. Бастауыш мектепте сыни және креативті ойлау дағдыларын қалыптастыру үшін оқу барысында сұрақтар қою, пікірталастарға қатысу, балама шешімдер ұсыну, сондай-ақ ақпаратты жан-жақты талдай білу қабілеттері дамытылуы қажет. [2]

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын жасанды интеллект құралдары арқылы дамыту мүмкіндіктері мен әдістемелері қарастырылады. Заманауи технологиялар, оның ішінде жасанды интеллект, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыруда тиімді құрал ретінде пайдаланылады. Бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамыту, оларды сыни және шығармашылық тұрғыдан ойлауға баулу Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің маңызды міндеті болып табылады, әрі бұл дағдылар оқушыларды тек табысты оқытуға емес, сондай-ақ инновациялық шешімдер мен шығармашылық идеялар ұсынатын белсенді қоғам мүшелері болуға дайындайды.

Креативті ойлау дағдыларын дамыту - қазіргі қоғамның маңызды қажеттіліктерінің бірі. Жаһандану жағдайында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту білім беру жүйесін жаңғыртуда негізгі бағыт болып отыр. Әсіресе, цифрлық дәуірде ақпаратты игеру ғана емес, оны жаңаша түсініп, қолдана білу маңызды. Сондықтан оқушыларға берілетін білім мазмұны

олардың дербес ойлау қабілетін, өзіндік пікір қалыптастыруын және креативтілік негізінде әрекет етуді дамытуға бағытталуы тиіс.

Креативті ойлау дағдыларын қалыптастыру тек жеке тұлғаның дамуына ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар экономикалық және әлеуметтік дамудың маңызды факторы болып табылады. Заманауи мамандықтардың көпшілігі тек арнайы білім мен дағдыларды ғана емес, сонымен қатар күрделі мәселелерді шешу қабілетін, командалық жұмысты және инновациялық көзқарасты талап етеді. Осыған байланысты, білім беру бағдарламалары оқушылардың креативті ойлауын дамытатын тапсырмалар мен әдістемелерді қамтуы тиіс.

Жасанды интеллект технологияларының оқу процесіне енгізілуі оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттырудың жаңа мүмкіндіктерін ашты. Олар дәстүрлі білім беру әдістерін толықтырып, оқытудың интерактивтілігін қамтамасыз етіп, оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу қабілетін арттырады. Мысалы, интерактивті платформалар арқылы оқушылардың шығармашылық жобалармен жұмыс істеуі, виртуалды ортада зерттеу жүргізуі және түрлі сценарийлерді моделдеуі шығармашылық дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Бұдан басқа, жасанды интеллект құралдары мұғалімдерге оқыту үдерісін жекелендіруге мүмкіндік береді. Оқушылардың білім деңгейін және шығармашылық қабілеттерін талдау арқылы жасанды интеллект әр оқушыға сәйкес келетін тапсырмалар мен ресурстарды ұсына алады. Бұл тәсіл әртүрлі қабілеттері мен қызығушылықтары бар балалардың оқу процесіне белсенді қатысуына жол ашады.

Осылайша, креативті ойлау дағдыларын дамыту үшін білім беру жүйесінде инновациялық технологияларды қолдану қажеттілігі артып келеді. Бұл тек оқушылардың жеке тұлғалық өсуіне ғана емес, олардың болашақта табысты маман және белсенді азамат болып қалыптасуына ықпал ететін маңызды құралдардың бірі болып табылады.

Негізгі бөлім

Бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамыту қазіргі білім беру жүйесінде маңызды орын алады. Жасанды интеллект (ЖИ) құралдары оқу үдерісіне енгізілген сайын, оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттыру мүмкіндіктері де кеңейе түседі. Жасанды интеллекттің оқу үдерісіндегі рөлі негізінен балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда, жаңа идеяларды қалыптастыруда және ақпаратты талдай білу дағдыларын жетілдіруде көрінеді. Әлемде жүргізілген зерттеулер мен тәжірибелер креативті ойлауды дамыту үшін жасанды интеллекттің тиімді құрал екенін көрсетеді.

Жасанды интеллект құралдарын пайдалану бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамыта алады ма, қазіргі таңдағы білім беру жүйесіндегі ЖИ құралдарын жоғары деңгейде қолдануға не кедергі, қандай олқылықтардың орының толдыруға негіз болады деген пікірмен төмендегідей тұстары байқалды. Қазіргі кездегі олқылықтар:

1. Жасанды интеллект құралдарын бастауыш мектеп деңгейінде қолданудың жеткіліксіз зерттелуі.
2. ЖИ құралдарының оқушылардың креативті ойлауына нақты әсерін бағалайтын өлшемдер мен критерийлердің болмауы.
3. Мұғалімдердің ЖИ құралдарын пайдалануға қатысты әдістемелік даярлығының төмендігі.

Жасанды интеллект құралдары бастауыш сынып оқушыларын оқытуда бірнеше маңызды артықшылықтарға ие. Біріншіден, ЖИ оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, өйткені бұл құралдар оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделіп, олардың қарқынын ескере отырып, тапсырмаларды ұсына алады. Сонымен қатар, жасанды интеллекттің арқасында оқушылар өздерінің креативті ойлау дағдыларын үйрену барысында әртүрлі көзқарастар мен шешімдер ұсынуға мүмкіндік алады. Жасанды интеллект балаларға ақпаратты өңдеу мен талдауға көмектесіп, олардың ойлау процесін жылдамдатып, шығармашылық тапсырмаларды орындау кезінде қолдаушы болып табылады. [3]

Шетел ғалымдары креативті ойлауды дамытуда ЖИ құралдарын қолданудың маңыздылығын бірнеше рет атап өткен. Мысалы, Роберт Джеймс Фишер өзінің «Teaching Thinking: Philosophical Enquiry in the Classroom» атты еңбегінде шығармашылық ойлауды ынталандыратын әртүрлі әдістер мен құралдарды қарастырады. Ол білім алушылардың философиялық пікірталастар мен зерттеулер арқылы өз ойларын кеңейтіп, креативті шешімдер табуға үйренетінін атап өтеді. [4] Эннис өз зерттеулерінде шығармашылық ойлау дағдыларын дамыту үшін сыни дағдылардың маңыздылығын көрсеткен, бұл тұста ЖИ құралдары балаларға баламалы шешімдерді іздеуге мүмкіндік береді. [5]

Ресей ғалымы Т.В. Кудрявцев сыни және шығармашылық ойлаудың оқу үдерісіндегі өзара байланысын зерттеп, жасанды интеллекттің оқу үдерісінде қолданылуын ұсынды. Оның пікірінше, балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін ақпаратты өңдеу мен жүйелеудің тиімді әдісінің бірі ретінде ұсынады.[6] В.А. Караковский «Сыни ойлау педагогикасы» атты еңбегінде оқушылардың шешім қабылдау дағдыларын дамыту үшін балалардың танымдық дағдыларын жетілдіріп, креативті ойлауды дамытуда жаңа мүмкіндіктер ашатын жолдардың маңыздылығын атап көрсетеді.[7]

Қазақстанда да жасанды интеллекттің мүмкіндіктері бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлауын дамытуда зерттелуде.

М. Жұмабаева «Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту» (2018) атты еңбегінде мәдени бейімделген әдістерді ұсына отырып, балалардың шығармашылық қабілеттерін арттыру жолдарын қарастырады.[8] Б.Сманова «Қазақстанның креативті ойлауы даму жолдары» (2020) еңбегінде шығармашылық ойлауды ынталандыру үшін заманауи білім беру технологияларын, соның ішінде ЖИ құралдарының шығармашылық ойлауды дамытудағы ролі мен мүмкіндіктерін жан-жақты зерттеген. Бұл жұмыстарда ЖИ оқу үдерісіне енгізілген кезде оқушылардың шығармашылық ойлау деңгейі артып, олар жаңа идеялар ұсынуға үйренеді деп көрсетіледі.[9]

Жасанды интеллект құралдарының бастауыш сынып оқушыларына креативті ойлауды дамытуда бірнеше маңызды артықшылықтары бар. Біріншіден, ЖИ оқушылардың жеке қажеттіліктеріне және білім деңгейлеріне сәйкес оқыту материалы мен тапсырмаларды ұсынады. Бұл оқушылардың өз темпінде және қолайлы жағдайда білім алуына мүмкіндік береді. Екіншіден, ЖИ балалардың шығармашылық қабілеттерін ынталандырып, оларды дәстүрлі тәсілдермен салыстырғанда жаңа тәсілдермен ойлауға үйретеді. ЖИ балаларды қате жауаптарға немесе стандартты емес шешімдерге деген сенімділікпен қарауға үйретеді, бұл олардың креативті ойлауын дамытады.

Үшіншіден, ЖИ балалардың бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын да жақсарта алады, өйткені бұл құралдар топтық тапсырмалар мен жобалар арқылы оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуын және бірлесіп шешімдер қабылдауын ынталандырады. Бұл жағдайда ЖИ жаңа идеяларды бірлесіп талқылап, оларды іске асырудың жолдарын іздеуге көмектеседі.

Қазіргі таңда білім беру саласында жасанды интеллект құралдары кеңінен қолданыла бастағанымен, олардың бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлауын дамытудағы нақты мүмкіндіктері мен нәтижелері жеткіліксіз зерттелген. Осы тақырыпты зерттеу арқылы оқыту әдістемелерін жетілдіруге және ЖИ құралдарын тиімді пайдалануға мүмкіндік туындайтын деңгейге жеткізу үшін зерттеуді қажет ететін тақырып деп таңдауға негіз болды.

Жасанды интеллект (ЖИ) құралдары мен креативті ойлау дағдыларын дамыту соңғы жылдары білім беру саласында кеңінен зерттелуде. Әсіресе бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін ЖИ арқылы дамыту мәселесі ғалымдардың назарында. Төменде осы тақырып бойынша соңғы 5 жылда жүргізілген қазақ тіліндегі зерттеулерге шолу жасалған:

1. "Креативті ойлау арқылы тілдік қатынасты дамытудың ғылыми негіздері" (2021). Бұл диссертациялық зерттеуде креативті ойлау мен тілдік қатынастың бірлігі негізінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселелері қарастырылған. Зерттеу барысында рөлдік ойындар арқылы оқушылардың креативті ойлау дағдыларын дамыту әдістері ұсынылған. [10] https://kaznpu.kz/docs/docs/1702_dis.pdf?utm_source=chatgpt.com

2. "Болашақ мұғалімдердің креативті тұлғасын инновациялық іс-әрекет арқылы қалыптастыру" (2020). Мақалада болашақ мұғалімдердің креативті тұлғасын қалыптастыруда инновациялық іс-әрекеттің ролі зерттелген. Зерттеу нәтижелері ЖИ құралдарының мұғалімдердің шығармашылық қабілеттерін арттыруда тиімді екенін көрсеткен [11] https://abaiuniversity.edu.kz/docs/d.pdf?utm_source=chatgpt.com

Сонымен, жасанды интеллект құралдары бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Ол оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттыруға, жаңа идеяларды қалыптастыруға және ақпаратты тиімді түрде талдауға мүмкіндік береді. Оқушылар ЖИ арқылы өз бетінше шешімдер қабылдап, инновациялық ойлауды үйренеді, бұл олардың білім беру үдерісінде шығармашылық тәсілдер мен әдістерді қолдануға деген қызығушылығын арттырады. [12]

Жасанды интеллекттің креативті ойлауды дамытудағы артықшылықтары:

- Жеке оқыту: ЖИ құралдары әр оқушының жеке қажеттіліктеріне сәйкес оқыту бағдарламаларын құра алады, бұл олардың шығармашылық қабілеттерін тиімді дамытуға мүмкіндік береді.

- Интерактивтілік: ЖИ негізіндегі оқыту әдістері оқушыларды белсенді қатысуға ынталандырады, бұл олардың креативті ойлау дағдыларын арттырады.

- Кері байланыс: ЖИ құралдары оқушыларға нақты уақыт режимінде кері байланыс беріп, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.[13]

Жоғарыда аталған зерттеулер мен артықшылықтар ЖИ құралдарының бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамытудағы маңыздылығын көрсетеді. Осыған байланысты, ЖИ технологияларын білім беру процесіне енгізу оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыруда тиімді құрал болып табылады.

Бастауыш сынып оқушыларының қалыптасуы - олардың тұлғалық және зияткерлік дамуының негізі қаланатын маңызды кезең. Бұл кезеңде балалардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамыту мен жеке ерекшеліктерін ескере отырып білім беру аса маңызды. Жасанды интеллект (ЖИ) құралдарын пайдалану осы міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып оқушыларының ерекшеліктері және ЖИ құралдарының рөлі. Бастауыш сынып оқушыларының негізгі ерекшеліктерінің бірі - олардың танымдық қызығушылығының жоғары деңгейде болуы және әртүрлі ақпаратты жылдам меңгеруге деген құштарлығы. Сонымен қатар, бұл кезеңде балалардың қиялы шексіз, олар шығармашылық тапсырмалар мен ойын түріндегі әрекеттер арқылы білімді тез қабылдайды. ЖИ құралдары осы ерекшеліктерді ескеріп, төмендегідей артықшылықтарды ұсынады:

1. Жеке оқыту жолдары: ЖИ құралдары әр оқушының оқу деңгейіне, қабілеттеріне және қызығушылықтарына сәйкес тапсырмалар ұсына алады. Оқу материалдары мен әдістемелерді бейімдеудің бұл тәсілі оқушылардың өздерін сенімді сезініп, тапсырмаларды орындау барысында табысқа жетуіне көмектеседі.

2. Ойын арқылы оқыту: бастауыш сынып оқушылары үшін ойындар – маңызды оқу құралы. ЖИ негізіндегі платформалар түрлі ойын түрінде тапсырмалар ұсыну арқылы балалардың зейінін шоғырландыруға, қызығушылығын арттыруға және шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді.

Мысалы, математикалық есептерді шешу, логикалық тапсырмалар орындау немесе тіл үйрену кезінде балаларға геймификация элементтері қосылған материалдар үлкен қызығушылық тудырады.

3. Көрнекілік пен мультимедиа: ЖИ технологиялары арқылы балаларға 3D модельдеу, анимациялар, интерактивті карталар немесе виртуалды зертханалар сияқты көрнекі құралдар ұсынылады. Мұндай әдістер оқушыларға абстрактілі ұғымдарды түсінуді жеңілдетіп, оларды шығармашылық тұрғыдан зерттеуге ынталандырады.

4. Тапсырмаларды бірлесіп орындау: ЖИ негізінде құрылған топтық жобалар оқушыларды ұжымдық жұмысқа баулиды.

Мысалы, балалар топ болып экологиялық мәселелерді зерттеу, шағын мультфильмдер жасау немесе ғылыми эксперименттер жоспарлау сияқты жобаларды орындай алады.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық ойлауын дамыту ЖИ құралдары оқушылардың шығармашылық ойлау дағдыларын қалыптастыру үшін ерекше мүмкіндік береді. Бұл дағдылар келесі бағыттарда дамиды:

1. Сын тұрғысынан ойлау: балалар әртүрлі шешімдер мен тәсілдерді талдап, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалауды үйренеді.

ЖИ көмегімен балаларға баламалы шешімдер ұсынатын тапсырмалар беріледі, мысалы, табиғи апаттарға байланысты алдын алу шараларын жоспарлау немесе тарихи оқиғаларды басқа көзқарастар тұрғысынан бағалау.

2. Шығармашылық жобалар: балалар ЖИ негізінде суреттер салып, әңгімелер құрастырып немесе ойындар құруды үйренеді.

Бұл олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, өз идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

3. Қиял мен қиялдауды дамыту: виртуалды шынайылық пен толықтырылған шынайылық технологиялары балаларға қиял әлеміне саяхат жасауға мүмкіндік береді. Мысалы, олар ғарышқа ұшып, басқа планеталарды зерттей алады немесе ежелгі қалаларға саяхат жасай алады.

4. Эмоционалдық интеллект: ЖИ құралдары балаларға эмоцияларды тануға, басқармен қарым-қатынасты жақсартуға, қиын жағдайларда дұрыс шешім қабылдауға көмектеседі.

Мұғалімдер мен ЖИ құралдарының үйлесімділігі өте зор. Мұғалімдердің ЖИ құралдарымен жұмыс жасауы олардың кәсіби шеберлігін жаңа деңгейге көтереді. Мұғалімдер ЖИ-ді пайдалана отырып:

- Балалардың үлгерімін жылдам талдап, жеке оқу бағдарламаларын құра алады.
- Уақытты тиімді пайдаланып, күрделі шығармашылық жобаларды жоспарлауға назар аударады.
- Жаңартылған педагогикалық әдістерді игеріп, балалардың оқу процесіне деген ынтасын арттырады.

Жасанды интеллект құралдары бастауыш сынып оқушыларының тұлғалық және шығармашылық дамуына ықпал ететін заманауи технологиялардың бірі болып табылады. Бұл технологиялар балалардың жеке қабілеттерін ескеріп, олардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырумен қатар, шығармашылық ойлау, сын тұрғысынан талдау және жаңа идеяларды жүзеге асыру қабілеттерін қалыптастырады. Болашақта ЖИ құралдарын білім беру жүйесіне кеңінен енгізу арқылы жаңа буынның креативті, сындарлы және инновациялық ойлау қабілеттерін дамыту үшін барлық жағдайлар жасалатын болады.

Зерттеу әдістері

Бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын дамыту мақсатында жасанды интеллект құралдарын пайдалану саласындағы зерттеу үшін ғылыми-әдістемелік әдебиеттерге жан-жақты шолу жасалды. Жинақталған материалдарға талдау жасалып, олар синтезделді. Сонымен қатар, зерттеу үдерісінде таңдалған ЖИ құралдарын оқытуда пайдалану және оның әсерін бағалау үшін эксперимент әдісі қолданылды. Оқушылар орындаған тапсырманың нәтижесін салыстыру кезінде сапалық талдау жасалды.

Зерттеу нәтижелері және талдау

2024-2025 оқу жылында педагогикалық өндірістік тәжірибеден өту барысында бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау дағдыларын жасанды интеллект құралдары арқылы дамыту жұмыстарын ұйымдастыру бойынша тәжірибелік-эксперимент жұмыс жүргізілді.

Бастауыш сынып оқушыларына білім беру мен оқыту және тәрбиелеу үдерістері ерекше мәнге ие, себебі, келешек жеке тұлғаның толық қалыптасуы мен дамуына және оның әлеуметтік ортада өз орнын табуына, рухани болмысының жетілуіне, жалпы мәдениетінің қалыптасуының негізі бастауыштағы педагогикалық үдерістің аясында жүзеге асырылады, яғни құзырлы оқушыны қалыптастырып, дамыту.

Тәжірибелік-эксперимент жұмысына Қарағанды қаласы №66 мектеп КММ мекемесінің 4 «А» сынып оқушылары (26) қатысты. Тәжірибелік-эксперимент жұмысының басында сынып оқушыларын екі топқа бөліп алдық: бірінші топ - бақылау тобы, екінші топ – эксперимент тобына кіріктірілді. Оқушылармен жұмыс жүргізу үшін, анықтау эксперименті кезінде олар арнайы зерттелді. Оқушылардың алғашқы деңгейін анықтап алған соң қалыптастыру эксперименті кезінде оқушылар екі топқа бөлінді. Екі топтың оқушыларының білім беру жүйесінде ешқандай айырмашылық болған жоқ, тек эксперимент тобындағы оқушылар қосымша креативті ойлау дағдыларын жасанды интеллект құралдары арқылы дамыту жұмыстарына байланысты оқу үдерісі ұйымдастырылды.

Ең алдымен бастауыш сынып оқушыларының ЖИ құралдарын сабақ барысында тиімді пайдалануға деген ынтасын анықтай отырып, креативті ойлау дағдыларын қалыптастыру үшін бастауыш сынып оқушылары тақырыпты білуден басқа, белсенді өмірлік ұстанымға, мотивацияға ие болуы керек, бұл көбінесе педагогикалық іс - әрекеттің мазмұны мен объектісіне байланысты болады.

Анықтау эксперименті кезеңінде екі топқа да бірдей тапсырма берілді. Нәтижесінде эксперимент тобында – 3,4 пайызды, ал бақылау тобында – 3,3 пайызды көрсетті. Бақылау және эксперимент тобының нәтижелері де «орта» деңгейі арасында аса айырмашылық жоқ, екі топтың да көрсеткісі бірдей болды.

Қалыптастырушы эксперимент кезінде бақылау тобы тапсырмаларды орындау барысында дәстүрлі түрде, оқу бағдармаласы аясындағы ақпарат көздеріне сүйене отырып орындады. Ал эксперимент тобының оқушылары тапсырмаларды орындау барысында ЖИ құралдарының мүмкіншіліктері пайдаланды. Қолданылған ЖИ платформалары: DALL-E – визуалды шығармашылықты дамытуға арналған құрал, оқушылардың идеяларын сурет түрінде

көрсету үшін қолданылды. ChatGPT – мәтін құру, сұрақтарға жауап беру, шығармашылық әңгімелер жазу. Kahoot – ойын түріндегі тесттер мен сауалнамалар арқылы оқушылардың креативтілік деңгейін бағалау үшін қолданылды.

Қалыптастыру экспериментті кезінде берілген бірінші тапсырма әдебиеттік оқу пән аясында орындалды. Оқушыларға "Ертегі кейіпкері қиын жағдайдан қалай шыға алады?" деген тақырыпта креативті әңгіме құрастыру тапсырылды. ChatGPT оқушылардың әңгімелерін дамытып, жаңа идеялар ұсынуға көмектесті. Нәтижесінде эксперимент тобының оқушыларының көпшілігі әңгімелерінің құрылымын жақсартып, қызықты идеялар қосты. Бұл олардың шығармашылық қабілеттерінің артуына ықпал етті. Бақылау тобының оқушылары да тапсырманы орындады, бірақ олардың идеялары бірсарынды болып, шығармашылық деңгейі төменірек болды.

Екінші тапсырма бейнелеу өнері сабағы аясында жүргізілді. Оқушылар "Менің армандаған қалам" тақырыбында өз қиялдарындағы қаланың суретін сипаттады. Нәтижесінде эксперимент тобының оқушылары DALL-E сипаттамалар негізінде өз идеяларын нақтылауға үйреніп, ЖИ жасаған суреттер олардың визуалды ойлауын ынталандырды. Бақылау тобының оқушылары тек дәстүрлі сурет салумен шектеліп, идеяларын көрсету мүмкіндігі шектеулі болды.

Келесі тапсырма "Кім ең креативті?" атты интерактивті тест өткізілді. Сұрақтар оқушылардың логикалық ойлауын, шығармашылық шешімдерін және ойын жылдамдығын тексеруге бағытталды. Нәтижесінде: эксперимент тобының оқушылары Kahoot платформасын қолдану нәтижесінде тесттен алған көрсеткіштері жоғары болды, бұл олардың мотивациясы мен шығармашылық қабілеттерінің артқанын көрсетті. Ал бақылау тобының нәтижелері салыстырмалы түрде төмен болды.

Кесте 1. Бақылау тобы мен эксперимент тобының нәтижелері

Көрсеткіштер	Бақылау тобы		Эксперимент тобы	
	Экспер.дейін	Экспер.кейін	Экспер.дейін	Экспер.кейін
Өте жоғары	3,3%	5%	3,4%	8,5%
Жоғары	8,3%	13,3%	5,1%	39%
Орта	40%	46,7%	58,9%	45,8%
Төмен	38,4%	28,3%	49,1%	6,7%
Өте төмен	10%	6,7%	3,4%	-%

Зерттеу нәтижелері ЖИ құралдарын қолдану арқылы оқушылардың креативті ойлау қабілеттері елеулі түрде жақсарғандығын көрсетті. Бұл әсіресе мәтін және визуалды контент құру кезінде байқалды. Оқушылар ЖИ құралдарына жылдам бейімделді, тапсырмаларды қызығушылықпен орындады. DALL-E платформасы оқушылардың идеяларын дамытуға және нақтылауға көмектесті, өз ойларын еркін білдіре отырып, жаңа шешімдер ұсынуға үйренді. Эксперимент тобының оқушылары ЖИ құралдарын қолдану арқылы бақылау тобының оқушыларынан айтарлықтай жоғары нәтижелер көрсетті.

ЖИ құралдарын тапсырмаларды орындау кезінде байқалған оң тұстары:

1. ЖИ құралдары оқыту үдерісін қызықты және нәтижелі етті.
2. Оқушылардың ЖИ құралдары арқылы шығармашылық тапсырмаларды орындауға деген қызығушылығы артты.

3. Креативті ойлау дағдыларын дамытуда интерактивтілік пен визуализация үлкен рөл атқарды.

Әлсіз жақтары:

1. Кейбір оқушылар ЖИ құралдарына тым тәуелді болып, өздігінен ойлау қабілетін төмендетуі мүмкін.

2. Мұғалімдерге ЖИ құралдарын тиімді пайдалану үшін қосымша оқыту қажет.

ЖИ құралдарының мүмкіндіктері:

1. ЖИ құралдарын оқу үдерісіне жүйелі түрде енгізу арқылы оқушылардың креативтілік деңгейін үздіксіз арттыруға болады.

2. Мұғалімдерге арналған әдістемелік нұсқаулықтар әзірлеу ЖИ құралдарын қолдануды жеңілдетеді.

Тудыру мүмкін қауіптері:

1. ЖИ құралдарын шамадан тыс қолдану оқушылардың өз бетінше ойлау қабілетін төмендетуі мүмкін.

2. ЖИ құралдарының кейбір функциялары білім беру мазмұнына толық сәйкес келмеуі ықтимал.

Зерттеу нәтижелері ЖИ құралдарының бастауыш сынып оқушыларының креативті ойлау қабілеттерін дамытуда тиімді құрал бола алатынын көрсетті. Бұл құралдар тек шығармашылық тапсырмаларды орындау үшін ғана емес, оқушылардың логикалық ойлауын, өзін-өзі бағалауын және топтық жұмысқа қатысуын жақсарту үшін де пайдалы. Эксперимент тобында ЖИ құралдарын қолдану арқылы сабақ жүргізу оқушылардың білімді қабылдау деңгейін арттырып, шығармашылық дағдыларын дамытуға ықпал етті. Алайда ЖИ құралдарын қолдану барысында мұғалімдердің басшылығы және дұрыс әдістнамалық қолдау қажет.

Алынған мәліметтерден көрсетілгендей бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген ынтасын арттырудың қажеттілігі туындап отыр. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей оқушылардың оқу жетістіктеріне деген мотивациясы оқу үдерісінде тиімді жүзеге асырудың қажетті шарты болып табылады, өйткені оқуға деген жағымсыз немесе енжарлық көзқарас оқушының сабақ үлгерімінің төмендеуінің себебі болуы мүмкін. Осы жағдайда оқушылардың оқу іс-әрекетіне деген жағымды мотивацияны креативті ойлау дағдыларын қалыптастыру арқылы жүзеге асыру. Нәтижесінде бастауыш білім беру пәндерін оқыту барысында оқушылардың креативті ойлау дағдыларын ЖИ құралдары арқылы дамыту және жеке ойын білдіре алу дағдыларының деңгейі артады.

Тәжірибелік-эксперимент жұмысының нәтижесі бойынша төмендегідей тұжырым жасалынды: - оқушылардың креативті ойлау дағдыларын ЖИ құралдары арқылы дамытудың қажеттілігі айқындалды. Байқалған олқылықтарды ескере отырып, оқушылардың креативті ойлау дағдыларын дамытудың дәрежесін жоғарғы деңгейге жеткізу үшін ЖИ құралдарының маңыздылығы айқындалды. Оның мақсаты сабақ барысында креативті ойлау арқылы оқушылардың білім, білік, дағдысын қалыптастыруға жағдай жасау, өзіндік жеке ойын білдіруге, шапсаң ізденпаздық қабілетін арттыруға септігін тигізуге әрекет жасау.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық ойлау дағдыларын дамыту - қазіргі білім берудің маңызды міндеттерінің бірі. Жасанды интеллект құралдарын оқу процесіне енгізу осы мақсатқа жетудің тиімді жолы болып табылады. Мұндай технологиялар оқушылардың ойлау икемділігін арттыруға, стандартты емес шешімдер табу қабілетін дамытуға және оқу процесіне деген қызығушылығын жоғарылатуға мүмкіндік береді.

Сауалнама нәтижелері жасанды интеллект құралдарын қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық белсенділігі мен оқу мотивациясының айтарлықтай жоғарылағанын көрсетті. Сонымен қатар, мұғалімдер бұл әдістердің оқушылардың жеке дамуына, шығармашылық тапсырмаларды шешу қабілетінің қалыптасуына және олардың болашақта кездесетін қиындықтарға бейімделуіне ықпал ететінін атап өтті.

Жасанды интеллект технологияларын қолданудың маңызды аспектілерінің бірі – олар оқу процесін жеке тұлғаға бейімдеу мүмкіндігі болып табылады. Бұл оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қабілеттеріне сәйкес оқу тапсырмаларын іріктеуге мүмкіндік береді, осылайша олардың шығармашылық әлеуетін толық ашуға жағдай жасайды. Мысалы, оқушылар арнайы жасалған бағдарламалар арқылы шығармашылық ойындар ойнап, виртуалды зертханаларда тәжірибе жасап, жаңа білімдерді практикалық тұрғыда қолдануды үйренеді.

Қазіргі таңда шығармашылық ойлауды дамыту үшін жасанды интеллект негізінде құрастырылған кейбір әдістемелер кең қолданыс тапты. Мысалы, мазмұнды визуализациялауға арналған платформалар, интерактивті викториналар, бағдарламалау негіздерін оқыту құралдары, сондай-ақ оқушыларға креативті жазу және сурет салу дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін қосымшалар ерекше танымал. Бұл технологиялар балалардың сабаққа қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың өз идеяларын еркін жеткізуге және проблемаларды шығармашылық тұрғыдан шешуге үйретеді.

Осы зерттеу нәтижелері креативті ойлау дағдыларын дамыту үшін жасанды интеллект құралдарын білім беру жүйесіне кеңінен енгізудің өзектілігін айқындады. Болашақта бұл бағыттағы жұмыстарды тереңдету және педагогикалық әдістемелерді жетілдіру арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін одан әрі дамыту қажет. Сонымен қатар, мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыруға бағытталған тренингтер мен семинарлар

ұйымдастыру, сондай-ақ жасанды интеллект құралдарын қолдану әдістемелерін оқу бағдарламаларына ендіру маңызды қадамдардың бірі болып табылады.

Жалпы, жасанды интеллект құралдарының білім беру саласындағы маңыздылығы артып келеді. Бұл технологияларды тиімді қолдану білім беру процесін жаңғыртып, шығармашылық әлеуеті жоғары, инновацияларға бейім ұрпақ тәрбиелеуге жол ашады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 24 қазандағы № 487-IV «Білім туралы» заңы <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1100000487>
2. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2022 жылғы 5 тамызда № 29031 болып тіркелді. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031>
3. Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Развитие критического мышления на уроке // С.И Заир-Бек, И.В. Муштавинская. М.: Просвещение, 2004. – 175б.
4. Edward M. Glaser Defining Critical Thinking. The International Center for the Assessment of Higher Order Thinking (ICAT, US)/Critical Thinking Community. өтінім берілді, 22 наурыз 2017.
5. Clarke John Critical Dialogues: Thinking Together in Turbulent Times — Bristol: Policy Press. — P. 6. — ISBN 978-1-4473-5097-2.
6. С.Мирсеитова. «Оқушылардың креативті ойлауын дамыту нысандары мен әдістері ». Алматы, 2013 – 132б.
7. Муштавинская И.В. Технология развития критического мышления на уроке и в системе подготовки учителя. Уч.-мет. п. ФГОС. Каро. –2017. – 144б.
8. Жұмабаев М. Педагогика / Алматы: «Marfu Press» баспасы. – 2023. 184б.
9. Кусаинов А.К Әлемдегі және Қазақстандағы білім сапасы – Алматы, 2013.-196б.
10. Бөгенбаева Ә.Б, креативті ойлау арқылы тілдік қатынасты дамытудың ғылыми-әдістемелік негіздері, КазНПУ хабаршысы, Алматы, 2023 https://kaznpu.kz/docs/docs/1702_dis.pdf?utm_source=chatgpt.com
11. Мырзабеков Е.Е., болашақ мұғалімдердің тұлғасын инновациялық іс-әрекетке дайындау процесінде қалыптастыру, Абай университеті хабаршысы, Алматы, 2022 https://abaiuniversity.edu.kz/docs/d.pdf?utm_source=chatgpt.com
12. «Тәжәрибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы тренерге арналған нұсқаулық 2016 – 107б.

Ербол А.Е., Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, педагогикалық факультеті, Диз-22(1) тобы
(Бодиков С.Ж.-бейнелеу өнері және дизайн кафедрасының аға оқытушысы)

ЗАМАНАУИ МАТЕРИАЛДАРДЫҢ МОДЕРН БАҒЫТЫНДАҒЫ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа: Бұл мақалада заманауи материалдардың модерн стиліндегі қолданылуының ерекшеліктері қарастырылады. Модерн бағытында қолданылатын құрылыс және әрлеу материалдары эстетикалық үйлесім мен функционалдықты ұштастырады. Зерттеуде заманауи смарт-материалдар мен технологиялар, сондай-ақ экологиялық таза шешімдер арқылы ғимараттар мен интерьерлерді тиімді әрі инновациялық етіп жасау жолдары талданады.

Кілт сөздер: заманауи материалдар, модерн стиль, сматр-материалдар, технологиялық инновациялар, сәулет және дизайн.

Тақырып өзектілігі: Қазіргі заманғы сәулет пен интерьер дизайнында материалдарды таңдау ерекше маңызға ие. Технологиялардың қарқынды дамуы құрылыс және безендіру саласында жаңа мүмкіндіктер ашып, материалдардың сапасын, беріктігін және экологиялық тазалығын жақсартуға мүмкіндік беруде. Бұл әсіресе модерн стиліне тән минимализм, функционалдылық және инновация қағидаттарына сәйкес келеді. Заманауи материалдар эстетикалық тартымдылығымен қатар, энергия үнемдеу, беріктік және экологиялық қауіпсіздік секілді маңызды қасиеттерімен ерекшеленеді. Әйнек, металл, пластик, биокомпозиттер және басқа да инновациялық материалдар қазіргі заманғы сәулетшілер мен дизайнерлердің негізгі таңдауы болуда. Сонымен қатар, қайта өңделетін және экологиялық таза материалдарға деген сұраныстың артуы тұрақты даму тұжырымдамасымен үйлесім табады. Осыған байланысты, заманауи материалдардың модерн бағытында қолданылу ерекшеліктерін зерттеу – қазіргі